

WAARDELOZE EFFECTEN VERTELLEN VERHALEN

TEKST: PETER BAAS (VVOF)

Het verzamelen van oude effecten is spoorzoeken in de economische geschiedenis. Oude effecten behoren feitelijk tot ons industriële erfgoed.

Kijk om je heen en realiseer je dat alles wat je ziet door iemand gemaakt en betaald is. Voor bijna alles is wel een beetje olie gebruikt. Daarom zijn oude effecten van oliemaatschappijen en vormen van mijnbouw al snel interessant. Bijna alles is vervoerd naar een bepaalde plaats, dus zijn scheepvaart, trein en transport over de weg ook geliefde onderwerpen. Voor onze eigen veiligheid hebben wij waterschappen en polders, die om zichzelf in stand te houden heel veel geleend hebben op basis van obligaties. Je moet eten en drinken om dit allemaal te kunnen volhouden en ga zo maar door.

Dat is het interessante aan oude effecten. Beleggingsinstrument zijn ze niet meer, maar ze hebben wel waarde, historische waarde om precies te zijn. De economische geschiedenis is terug te vinden in die oude waardeloze effecten.

ANDERMANS GELD, EIGEN BEDRIJF

Zoals bekend mag zijn, zijn de oudste gedrukte aandelen die van de VOC uit 1602. Maar dat zijn niet de oudste effecten, daarvoor waren er al schuldpapieren van steden die geld nodig hadden om de Spanjaarden te bevechten. Al deze stukken zijn niet of nauwelijks te krijgen op verzamelaarsmarkten.

Vanaf de start van de industrialisatie rond circa 1850 begint het collecteren onder familie en kennissen om kapitaal op te halen om een eigen bedrijf te beginnen. Deze eigen bedrijven werden toen veelal opgezet als een N.V. op aandelen. Dat waren niet allemaal hout- of metaalfabrieken en dergelijke, maar ook gas-, water- en elektriciteitsbedrijven. In heel veel plaatsen in Nederland is op dit gebied begonnen met private ondernemingen. Wanneer de concessie zeer voorspoedig verliep, werden zij dan aan het eind daarvan door de plaatse-

lijke overheden 'ingepikt' en omgevormd tot gemeentelijke bedrijven.

Een vergelijkbare ontwikkeling is met betrekking tot de spoor- en tramwegen met oude effecten te documenteren. Zoals ieder zichzelf respecterend dorp zijn eigen burgemeester, dokter en melkfabriekdirecteur had, had het ook zijn eigen private spoor- of tramwegmaatschappij. Tientallen kleine maatschappijen hebben in Nederland rondgereden, al dan niet met een negatief financieel resultaat. Zonder overheidssubsidie zou het overigens niet of nauwelijks mogelijk zijn geweest om deze maatschappijen overeind te houden.

De grote broers, zoals de Nederlandsche

Centraal Spoorweg Maatschappij, de Nederlandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij en de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen hebben in de loop der jaren veel van die kleine broeders opgeslokt, tot zijzelf in 1937 door de staat genaast werden. De NS werd de beheerder en slokte tot in de jaren zeventig van de vorige eeuw de meeste van de nog resterende kleine busondernemingen ook op.

UIT EEN KOLONIAAL VERLEDEN

Het Cultuurstelsel, gedomineerd door de Nederlandsche Handel Maatschappij, heeft ervoor gezorgd dat de ontwikkeling van private maatschappijen in Nederlands-Indië

